

УДК 339.5

О.П.КІСЬ, канд. екон. наук, А.С.КАПУСТЯН
Харківській національний економічний університет

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПРИКЛАДІ БІЛЬОВСЬКОЇ ФОРТЕЦІ

Розглядаються проблеми використання історико-культурного потенціалу Харківської області як туристичного ресурсу. Визначено рівень історичної дослідженості Української оборонної лінії та її значення для туристичної галузі. Обгрунтовано доцільність реконструкції Більовської фортеці та створення на її базі разом із краєзнавчим музеєм м.Краснограда музейного комплексу, присвяченого будівництву Української лінії.

Рассматриваются проблемы использования историко-культурного потенциала Харьковской области как туристического ресурса. Определена степень исторической исследованности Украинской оборонной линии и ее значение для туристической отрасли. Обоснована целесообразность реконструкции Билевской крепости и создания на ее базе вместе с краеведческим музеем г.Краснограда музейного комплекса, посвященного строительству Украинской линии.

The problem of exploiting of historical-cultural heritage of Kharkiv region is considered in the article. The level of Ukrainian defensive line historical studying and its significance for tourism industry is determined. The reasonability of Bilevsky fort reconstruction and creation on its and Krasnograd historic museum basis of museum complex dedicated to Ukrainian line construction are grounded.

Ключові слова: історико-культурний потенціал, Красноград, Харківська область, Більовська фортеця, Українська лінія, туризм, екскурсійне обслуговування.

Широко поширена думка, що в м.Харкові та Харківській області бракує об'єктів, які могли б представляти інтерес для туристів, а отже, в регіоні відсутня можливість заробляти в одній із найбільш динамічних галузей світового господарства – туризмі. Проте, на наш погляд, проблема полягає не у відсутності історико-культурного потенціалу Харківщини, але в слабкій обізнаності підприємців щодо наявних туристичних ресурсів та їх недостатній візуалізації.

Харківська область не має морського узбережжя, високих гір, муrowаних палаців та фортець. Так думають більшість пересічних громадян, і якщо щодо гір та моря вони звісно мають рацію, то з палацами та фортецями справа дещо інша. Навіть у харків'ян відомості про існування в центрі Харкова губернаторського палацу, в якому зупинялися російські самодержці та який згодом став головним корпусом створеного на початку XIX ст. імператорського університету, викликають здивування. Садибу-палац в Шарівці знає вже багато-хто, але старіша за неї садиба в Старому Мерчику перебуває у забутті та з кожним роком все більше руйнується.

Недостатньо відомим суспільству історичним фактом є існування на території Харківської області не поодинокі фортеці, а суцільної оборонної лінії з багатокілометрового земляного валу та кількох десятків фортець. Навіть ті, хто проїжджають через місто Красноград на південь, не завжди помічають залишки земляних і дерев'яних споруд біля автовокзалу, які колись були Більовською фортецею. Саме залишкам цієї фортеці та можливостям їх використання в туристичних цілях присвячено цю статтю.

Дослідженням Української лінії займалося не так вже і багато істориків і тема залишається недостатньо розкритою, на що зокрема вказує Гукова О.О. [1]. Проте, існують роботи, які можуть бути використані при створенні туристичного продукту через реконструкцію фортеці, подій, укладу життя на її території. Зокрема, праця історика-краєзнавця Красноградського району Харківської області Мариненко Д.Т. [2]. Висвітленням історії ландміліції та будівництва оборонних ліній, як однієї із форм військово-землеробної колонізації півдня України XVIII ст., займався також доктор історичних наук, професор Донецького національного університету Пірко В.О. [3]. Мотиви будівництва Української лінії з точки зору уряду Російської імперії досліджено Петрухінцевим М.М. [4]. Пінський В.В. [5] зробив вагомий внесок в дослідження штатного розкладу Української ландміліції, форми одягу та озброєння поселенців, що може бути використано для детальної історичної реконструкції об'єкту.

Проте, якщо в інтересах історичної науки Більовський фортеці та в цілому Українській лінії приділяється хоч якась увага, то з позиції розвитку туризму та екскурсійної справи цей ресурс аж ніяк не використовується. Першим кроком, спрямованим на зміну ситуації, що склалася, можна розглядати внесення Постановою Кабінету Міністрів України [6] Більовської фортеці та інших фортець цієї оборонної споруди, розташованої в Харківській області, до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Це, безумовно, важливий крок, спрямований на захист поступово зникаючих об'єктів культурної спадщини національного значення, особливо у світлі того, що за останні десятиріччя залишки Більовської фортеці (які, до речі, добре простежуються на супутникових картах) деякими пасажирами красноградського автовокзалу та працівниками ринку, що розташовані поруч, постійно перетворювались на відхоже місце та звалище відходів.

В українській Вікіпедії зазначається, що ідея побудови оборонних споруд вздовж Берестової, Орелі, тобто від міста Валок на Слобожанщині до Дніпра, своєрідного продовження Ізюмської лінії, що зводилася в 1680-1681 рр., належить російському генералові Г. Ко-

сагову, під керівництвом якого зводилася її західна ділянка. В 1682 р. він обстежив територію від Валок до містечка Нехворощі на Орелі і запропонував українському гетьманові І. Самойловичу збудувати оборонні споруди на правому березі названих річок, щоб перекрити Муравський шлях, яким татарські орди часто здійснювали напади на Слобідську та Лівобережну Україну.

Перелік 16 збудованих фортець Української оборонної лінії наведено в табл.1.

Таблиця 1 – Фортеці Української лінії

Назва фортеці	Місце розташування	Час побудови
Борисоглібська фортеця	Рудка (Царичанський район)	Н/д
Лівенська фортеця	Лівенське	Н/д
Василівська фортеця	Нехвороща (Новосанжарський район)	1731-1736 рр.
Ряська фортеця	Ряське	Н/д
Козлівська фортеця (до 1738 Круто-ярська фортеця)	Залінійне (околиця) у Скалонівка	1731 р.
Фортеця святого Феодора (до 1738 Дрісцька фортеця або Нова фортеця)	Залінійне	1731 р.
Більовська фортеця (Пархомів Буйрак, до 1738 Десята фортеця)	місто Красноград	1731-1742 рр.
Фортеця святого Іоанна (Іоанівська фортеця)	Жовтневе (Красноградський район)	1731-1742 рр.
Орлівська фортеця (до 1738 називалася Дев'ята фортеця)	Дячківка	1731-1742 рр.
Фортеця святої Параскеви (Парасківська фортеця)	Парасковія (Нововодолазький район)	1731-1742 рр.
Єфремівська фортеця (до 1738 Троїцька фортеця, або Трончатська фортеця, Трончатський Буйрак)	Єфремівка (Первомайський район)	1731-1742 рр.
Фортеця святого Олексія (до 1738 називалася за річкою Берецька фортеця)	Олексіївка (Первомайський район)	1731-1742 рр.
Фортеця святого Михайла (до 1738 називалася Кисельна фортеця)	Михайлівка (Первомайський район)	1731-1742 рр.
Слобідська фортеця (до 1738 називалася Лозова фортеця)	Павлівка Друга (Лозівський район)	1731 р.
Тамбовська фортеця (до 1738 називалася Бузова фортеця)	село Мар'ївка (Барвінківський район)	1731 р.
Фортеця святого Петра (до 1738 називалася Донецька фортеця)	село Петрівське (Балаклійський район)	1731 р.

З точки зору економічного використання історико-культурного значення цих споруд з метою розвитку туризму та екскурсійної справи в Харківській області найбільший потенціал, на нашу думку, має Більовська фортеця, що розташована в місті Красноград. По-перше, від інших фортець її відрізняє вигідне розташування – на відстані кількох

десятків метрів від шосе Москва-Сімферополь. По-друге, в Краснограді знаходиться красназавчий музей, який у поєднанні з реконструйованою фортецею міг би скласти туристично-екскурсійний комплекс.

З метою визначення можливих доходів від надання екскурсійних послуг в Більовській фортеці подорожуючим на південь трасою Москва-Сімферополь наведемо (табл.2) розцінки на перегляд та екскурсійне обслуговування в Національному історико-археологічному заповіднику “Кам'яна могила”, також розташованому на невеликій відстані від цієї траси.

Таблиця 2 – Вартість обслуговування в Національному історико-археологічному заповіднику “Кам'яна могила” [7]

Діти	Студенти (01.09-01.06)	Дорослі
Квиток на територію заповідника		
7,00 грн.	7,00 грн.	10,00 грн.
Квиток в музей (окремо)		
3,00 грн.	3,00 грн.	5,00 грн.
Екскурсійне обслуговування в музеї (група до 30 осіб)		
45,00 грн.	45,00 грн.	60,00 грн.

Крім того, дозвіл на фотозйомку коштує 10 грн., відеозйомку – 15 грн.

Окрім плати за перегляд та екскурсійне обслуговування економічний ефект від реконструкції та просування на туристичному ринку Більовської фортеці може полягати в збільшенні обсягів роздрібною торгівлі на території Краснограду, бо більшість туристів, які подорожують на південь і вирішують зупинитися біля Більовської фортеці, напевно, схочуть відвідати заклади харчування та зробити деякі придбання на розташованому поряд ринку або в крамницях.

Враховуючи, що в літній період пропускний пункт “Гоптівка” на державному кордоні України і Росії перетинають близько 1,5 млн. росіян, які прямують на південь, то кожен 1% подорожуючих з цього потоку в разі відвідування фортеці при таких же цінах, як в Національному історико-археологічному заповіднику “Кам'яна могила” витратить від 130 до 200 тис. грн. лише на квитки та екскурсійне обслуговування. Для визначення нижньої межі припускається, що відвідувачі купують лише квитки на територію фортеці та 50% з них – це діти. У разі відвідування музею, замовлення екскурсійного обслуговування та сплати за фото-відео зйомку дохід значно зростає.

Все це потребує реалізації низки заходів: реконструкції фортеці, розробки екскурсійних програм, розміщення білбордів на швидкісній трасі, якою багато автотуристів зараз оминають м.Красноград, розповсюдження рекламних буклетів на пункті митного контролю “Гоптівка”.

Отже, насправді Харківщина має досить потужний невикористаний історико-культурний потенціал як складову туристичних ресурсів і одним із об'єктів які можуть приносити дохід регіону є Більовська фортеця м.Краснограда.

1. Гукова Е.А. Украинская линия и украинский ландмилицкий корпус в трудах военных историков // Электронный журнал "Знание. Понимание. Умение". – (2009) (6). URL: <http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2009/6/Gukova/>.
2. Мариненко Д.Т. Красноградский район (Историко-краеведческий очерк). Красноград, 1992 // Дали зовут. URL: <http://dalizovut.narod.ru/lovushka/lovushka.html>.
3. Пирко В.О. История ландмилиции // Майдан – Пульс Громадянського Спротиву України. URL: <http://maidan.org.ua/>.
4. Петрухинцев Н. Н. Царствование Анны Иоанновны. Формирование внутривосточного курса и судьбы армии и флота 1730-1735 гг. – СПб., 2001. – 120 с.
5. Пенской В. В. Украинский ландмилицкий корпус в XVIII веке // Вопросы истории. – 2000. – № 10. – С.147.
6. Про занесення об'єктів культурної спадщини національного значення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України: Постанова Кабінету Міністрів України №928 від 03.09.2009 р. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
7. Офіційний сайт Національного історико-археологічного заповідника “Кам'яна могила”. URL: <http://www.stonegrave.org>.

Отримано 03.02.2012

УДК 338.48 (477.54)

Т.О.ГОРБАНЬОВА

Харківська національна академія міського господарства

ДІЛОВИЙ ТУРИЗМ В м. ХАРКОВІ: ПРОБЛЕМИ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ

Розглядається питання сталого розвитку ділового туризму в м. Харкові, наводиться перелік головних проблем та сучасний стан їх вирішення. Також аналізується наявність у місті ресурсів, необхідних для розміщення ділових туристів, проведення конференцій, виставок, семінарів тощо. Крім цього, розглядається позитивний вплив підготовки міста до проведення фінальних матчів чемпіонату з футболу Євро-2012 на розвиток МІСЕ-індустрії в м. Харкові.

Рассматривается вопрос стабильного развития делового туризма в г.Харькове, приводится перечень основных проблем и современное состояние их решения. Также анализируется наличие в городе ресурсов, необходимых для размещения деловых туристов, проведения конференций, выставок, семинаров и т.п. Кроме этого, рассматривается позитивное влияние подготовки города к проведению финальных матчей чемпионата по футболу Евро-2012 на развитие МІСЕ-индустрии в г. Харькове.

The question of stable development of business travel in Kharkiv, problems to be solved